

تصویر شماره ۱

مرمت و احیاء باغ خان (ناصریه) یزد

دکتر محسن عباسی هرفته

عضو هیأت علمی و استادیار گروه معماری دانشگاه یزد

مقدمه

این نوشتار به معرفی اجمالی پروژه حفاظت از باغ تاریخی خان (ناصریه) یزد از آغاز تا انجام می‌پردازد. این باغ تاریخی با قدمتی ۲۰۰ ساله به دلیل فرسودگی طبیعی مصالح در گذر زمان، عدم رسیدگی و نگهداری و دخل و تصرفات نامناسب در معرض آسیب‌های متعدد قرار گرفته بود و در بدو ورود گروه حفاظتی وضعیت مطلوبی نداشت. کار حفاظت در سه مرحله شناخت وضع موجود و آسیب‌های وارده بر بنا، طرح و تبیین مبانی مواجهه با بنا و نهایتاً ارائه نقشه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های حفاظتی صورت پذیرفت. مجموعه فرآیند مطالعات، طراحی و نهایتاً اجرای پروژه مذکور در حدود ۳ سال (۱۳۸۹-۱۳۹۱) به طول انجامید. در طی این سالها گروه‌های مختلف تخصصی در شش کار گروه حفاظت (مرمت و احیاء)، سازه، منظر و فضای سبز، تأسیسات مکانیکی، تأسیسات الکتریکی و کارگروه اجرا به فعالیت در این باغ تاریخی مشغول بودند.

معرفی عمومی

«باغ خان» یا «باغ ناصریه» در زمره باغهای تفریحی- بین راهی دوره قاجار و پهلوی یزد محسوب میشود که در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. این باغ، حد فاصل یزد و تفت و در فاصله ۱۰ کیلومتری شهر یزد کنونی واقع شده است. هرچند

امروزه باغ خان در حاشیه جاده اصلی یزد-شیراز قرار گرفته و حاشیه‌نشین گشته است، منتهی در گذشته در سر راه قدیم یزد به تفت (شیراز) بود. محل استقرار این باغ در دو فرسنگی یزد قدیم، منزل دوم کاروانیانی بوده که از یزد خارج می‌شدند و به همین دلیل هم کاربری‌های خدماتی در مجموعه دیده می‌شود. علاوه بر ساختمان‌های رفاهی چونان کوشک، و بناهای در خدمت ساکنین مانند حمام و مجموعه خانه‌های خدمه، عمارت سردر، کاربری‌هایی در ربط با مسافران چون ساباط، قهوه‌خانه، مغازه و آب انبار را نیز داشته است. مجموع این کاربری‌ها شامل کوشک (عمارت اصلی)، خانه‌های خدمه، حمام، آب انبار، استخر، انبار و اصطبل به عنوان کاربری‌های خصوصی باغ و مجموعه کاربری‌های بین راهی ساباط، قهوه‌خانه، مغازه، صفا‌های استراحت مسافران به عنوان کاربری‌های عمومی می‌باشند. آب انبار نیز مورد استفاده هر دو بخش کاربران بوده است. علاوه بر این، کاروانسرا، یخچال و دو آسیاب نیز در کنار این مجموعه بین راهی قرار داشته و مجموعه‌ای کامل را شکل می‌داده است.

مبانی نظری حفاظت

ایده اصلی (کانسپت) حفاظت باغ

امروزه تلقی‌های مختلفی از حفاظت معماری وجود دارد که هر یک روند پروژه حفاظت را در عمل به سمت و سوی خاصی پیش می‌برد. وجود

تصویر شماره ۲

تصویر شماره ۳: باغ خان در سال ۱۳۳۵ ه.ش در امتداد مسیر یزد-تفت

تصویر شماره ۴: تصاویر قبل از مرمت باغ

تصویری روشن از حفاظت، قبل از هر اقدام در روند حفاظت از یک بنا، ضروری است. در غیر این صورت اقدامات حفاظتی، چونان حرکت در تاریکی، گنگ، مبهم و پرخطر خواهند بود و بعضاً به ضد آنچه از آن‌ها انتظار می‌رود، بدل می‌شوند. براین اساس پیش از هر چیز در آغاز روند حفاظت از یک بنا می‌بایست مفهوم مطلوب حفاظت در پروژه مورد نظر، معرفی و مورد توافق همه دست‌اندرکاران ذی‌نفع و ذی‌نفع قرار گیرد تا در مراحل بعد کلیه مداخلات و اقدامات حفاظتی صورت گرفته را در منظومه‌ای که این مفهوم تعریف می‌کند، بتوان جانمایی و تبیین کرد.

امروزه مشکل عمده حفاظت از بناهای تاریخی این است که نیاز واقعی بدنه جامعه از آن‌ها حذف شده و در عوض سعی قشر خاص و روشنفکر جامعه بر آن است تا با تعریف نیازهای ثانویه و فانتزی در قالب کاربری‌های موزه‌ای، آن‌ها را مورد توجه دوباره جامعه قرار دهند. تجربه نشان داده حداقل در کشور ما این تلاش‌ها پشتوانه عمومی نداشته و پرهزینه و فاقد موفقیت چشم‌گیر خواهد بود. حال آنکه اگر ارزش‌های کاربردی بناهایی که این امکان برای آنها وجود دارد احیاء شود، می‌توان امید داشت که بنا بدون تکیه بر سرمایه‌های کلان دولتی (که تقریباً تنها نهادی است که در حوزه فرهنگی بدون طمع بازگشت سرمایه هزینه می‌کند) حفاظت گردد. حال آنکه می‌توان با تعریف کاربری‌های مناسب، بنا را در کانون توجه بدنه جامعه قرار داد و از رهگذر توجه عمومی بدان سایر ارزش‌های مترتب بر بنا را نیز در معرض معرفی و حمایت قرار داد. باغ خان این قابلیت را داشت که کاربری آن احیاء شود و این مهم‌ترین ارزش بنا تشخیص داده شد که از قبیل آن سایر ارزش‌های شناخته شده و ناشناخته نیز مورد توجه، بازشناسی و حفاظت قرار گیرند و این ایده محوری در طرح حفاظت از باغ تعریف شد: تغییر کاربری باغ به منظور احیاء آن و قرار دادن آن در چرخه حیات؛ حیاتی که در خور این معماری متشخص باشد.

تغییر کاربری و ضرورت انجام تغییر در باغ

جریان حفاظت برای تداوم حیات بنا از رهگذر تحول کاربری آن، لابد از تغییر است. این تغییر دو حوزه کالبد و کارکرد بنای تاریخی را شامل می‌شود. کالبد به واسطه ماهیت مادی خود، فرسایش یافته و می‌بایست با انجام مداخلات و اعمال تغییرات، تقویت گردد. کارکرد بنا نیز به واسطه ماهیت تغییر پذیر زندگی انسان می‌بایست تغییر کند و الابه حاشیه زندگی رانده شده و اندک اندک از قطار زندگی جامعه پیاده می‌شود. حال این تغییر، گاه شکل جدیدی از کارکرد قبلی را شامل می‌شود مثل سکونت که امروزه شکل جدیدی از دیروز دارد و گاه اساساً کارکردی متفاوت از قبل را در بر می‌گیرد؛ مانند تغییر کاربری باغ خان به یک مجموعه تفریحی عمومی. تغییر کارکرد در هر دو شکلی که از آن یاد شد، طبیعتاً نیاز به تغییر در کالبد را نیز ایجاد می‌کند و کالبد از این حیث (تحقق مطلوب کارکرد تغییر یافته یا جدید) نیز می‌بایست تغییراتی را در خود شاهد باشد. حدود تغییرات کالبدی را، بازگشت بنا به چرخه زندگی از طریق انتخاب یک کارکرد متناسب با بنا مشخص می‌کند. بنابراین این تغییرات در حداقل ضروری و ضابطه مند هستند. از رهگذر این تغییرات ضروری و قاعده مند در کالبد و تحقق مطلوب کارکرد در آن، حیات بنا تداوم می‌یابد. بدین صورت باغ با حفظ ماهیت خود تداوم یافته، رشد نموده و سیری استکمالی را تجربه می‌کنند. بدین شکل میتوان استدلال کرد که جلوگیری از تغییرات قاعده مند، نه تنها حفاظت نیست که عین تخریب بنا است. در این راستا میتوان تغییر را ابزار حفاظت و نه تهدیدی برای آن معرفی نمود. که از طریق آن هیچ گاه بزرگترین عامل محل بناهای تاریخی، یعنی متروکه شدن و از دست دادن کارکرد، محقق نمی‌گردد، در عوض بنا همواره به واسطه فعال بودن در معرض توجه بوده که این مهم، مهم ترین عامل در حفاظت به شمار می‌رود.

انتخاب کاربری جدید

از بنیادی ترین تصمیمات در بحث تغییر کاربری بناهای تاریخی، انتخاب کاربری جدید است. چرا که کاربری جدید است که می‌تواند باغ را به متن زندگی جامعه برگرداند یا آن را در حاشیه همچنان که در وضعیت قبل از حفاظت آن بود، باقی نگه دارد. لذا انتخاب کاربری صرفاً اقدامی نیست که از توان حفاظتگران ساخته باشد بلکه وجوه مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی آن نیز باید توسط اهل فن در قالب مطالعات امکان سنجی و موفقیت کاربری مورد مطالعه قرار گیرد و نتایج آن به صورت پیشنهاد در اختیار گروه حفاظت گر بنا قرار گیرد.

در روند مطالعات امکان سنجی مذکور، مؤلفه‌هایی چون:

- نزدیکی به کاربری قبل

- سنخیت حداکثری کاربری جدید با باغ و ارزش های آن

- قابلیت بنا در پذیرش کاربری جدی و عدم نیاز به مداخلات گسترده به منظور تحقق کاربری جدید

- اقبال و نیاز جامعه و مالک به کاربری جدید

- بهره‌وری اقتصادی

- موافقت و تأیید مالک

احصاء شد. نقش این مؤلفه‌ها در موفقیت کاربری آینده باغ کلیدی به نظر آمد.

از آنجایی که باغ خان در گذشته، یک باغ تفریحی بوده، سعی شد تا در روند احیاء باغ این کاربری تداوم یابد. بر همین اساس کاربری کلان تفریحی با مجموعه عملکردهایی که شامل می‌شود به عنوان کاربری جدید باغ انتخاب شد. با این تفاوت که در گذشته این باغ تفریحی برای خانواده‌ای خاص بوده ولی هم اکنون جنبه همگانی به خود خواهد گرفت. این کاربری تمامی مؤلفه‌های مورد نظر را در طی مطالعات امکان سنجی پوشش می‌داد. بخش معماری مطالعات امکان سنجی حکایت از آن داشت که بنا قابلیت‌های فضایی مناسبی در جهت پذیرش مجموعه عملکردهایی ذیل بسته کاربری تفرجگاهی مورد نظر را با حداقل اعمال تغییر در خود دارد. معرفی طرح احیاء و چیدمان عملکردها در قسمت‌های مختلف ابنیه باغ که در بخش بعدی معرفی خواهد شد، این موضوع را به خوبی نشان خواهد داد. از سوی دیگر مطالعات فرهنگی- اجتماعی حکایت از آن داشت که مردم یزد در سال‌های اخیر تمایل روزافزونی به استفاده از فضاهای سبز و تفریحی عمومی پیدا کرده‌اند و با توجه به فقر این مجموعه‌ها در داخل شهر، مسیرهای طولانی را برای رفتن به ییلاقات طی می‌کنند، حال آنکه این باغ در نزدیکی شهر قرار گرفته و مسیر دسترسی مناسبی نیز دارد. همینطور موج فزاینده توجه و بازدید از بناهای تاریخی در جامعه محلی و گردشگرانی که به یزد مراجعه می‌کنند، اقبال عمومی به این کاربری و از قبل آن سودآوری اقتصادی کاربری جدید را تضمین می‌نماید. ضمناً موافقت مالک که یک دستگاه دولتی بوده و قصد خدمات‌رسانی عمومی را داشت نیز در این زمینه تعیین کننده بود.

مجموعه کاربری تفریحی مذکور، بخش‌های ذیل را به منظور اقامت مطلوب کوتاه مدت و میان مدت کاربران شامل می‌شود:

- فضاهای نشستن موقت

- اتاق‌های اقامتی

- سفره‌خانه

- چایخانه

- مجموعه مدیریتی و اداری

- مجموعه فضاهای خدماتی (شامل سرویس‌های بهداشتی عمومی، انبارها، اتاق‌های تأسیسات و...)

برای این منظور مجموعه مداخلاتی در باغ صورت پذیرفت که در صفحات پیش رو معرفی خواهد شد.

اقدامات حفاظتی در باغ

پس از تصمیم مبنی بر تغییر کاربری باغ و مطالعه وضع موجود مجموعه و سنجش وضعیت آن از طریق ارزیابی محدودیت‌ها، امکانات، فرصت‌ها و تهدیداتی که بنا در ربط با کاربری پیشنهادی در خود می‌دید و در قالب

جدول سوات و سپس تحلیل یکپارچه‌ای که بر روی داده‌ها به دست آمده صورت گرفت حکایت از آن داشت که به منظور احیاء باغ، سه مجموعه عمده اقدامات ضروری است. این سه مجموعه اقدامات، «بهسازی»، «بازسازی» و «نوسازی» هستند که طیفی را بر اساس میزان مداخله و نوع تعاملی که با بنا دارند و همین‌طور هدفی که بر عهده دارند، تشکیل می‌دهند. البته در کنار این اقدامات ساختمانی، باید از تجهیز باغ که خود روند طراحی، ساخت و یا انتخاب لوازم مورد نیاز برای تحقق طرح احیاء را دارد نیز نام برد. مجموعه این اقدامات باغ را استوار و باکیفیت در یک شرایط مناسب برای پاسخگویی به نیازهای کاربردی مهیا می‌سازند. در ادامه مراد از این واژگان در این پروژه، بیشتر توضیح داده می‌شود.

بهسازی (وضع وجود)

در بهسازی، ابنیه و فضای سبز باغ که دچار اختلال گشته و به علت گذر زمان و وارد آمدن آسیب‌ها از حالت تعادل خارج شده است به یک تعادل ثانویه می‌رسد و وضعیت بهتری را نسبت به قبل پیدا می‌کند. این اختلال می‌تواند سازه‌ای و مربوط به ایستایی بنا یا بخش‌هایی از آن باشد به نحوی که در نظر گرفتن هر کاربری‌ای در آن با دشواری و احتمال خطر همراه است. از سوی دیگر اختلال مذکور می‌تواند بصری و معطوف به ارتقاء کیفیت از دست رفته کالبد باشد. در عموم موارد این دو دسته با هم هم‌پوشانی دارند یعنی اختلالات سازه‌ای، چهره نامطلوبی هم به بنا می‌دهند. از آنجا که آسیب‌ها و دخل و تصرفات نامناسب موجب می‌شوند کیفیت اصیل و مطلوبی برای بنای تاریخی، مستقل از هر کاربری که برای آن در نظر گرفته شود، وجود نداشته باشد و بهسازی معطوف به بازگرداندن کیفیتی در شأن بنا بدان است؛ حال این کیفیت می‌تواند سازه‌ای یا بصری یا به طور کلی معمارانه و مربوط به همه وجوه معماری بنای تاریخی باشد. اقداماتی مانند:

- استحکام بخشی سازه

- تعمیر و ترمیم عناصر فرسوده

- حذف الحاقات و پاکسازی دخل و تصرفات بی ارزش

- ترمیم یا تجدید آزاره چینی و کف‌سازی

- و حتی افزودن تزئیناتی متناسب با سبک و دوره بنا

از مهم‌ترین اقدامات در حوزه بهسازی به شمار می‌روند.

نکته‌ای حائز اهمیت این است که بهسازی در مواقعی موضوعیت دارد که عامل مخلی وارد عمل شده و آسیب‌هایی را بر بنا و بخش‌هایی آن وارد آورده است، اما هنوز شاکله و کلیت آن یا به تعبیر دیگر ساختار بنا بخش مخدوش نگردیده است.

در مورد اقدامات تزئینی که در جهت غنابخشی به ابنیه باغ صورت گرفته است، مانند بخش‌هایی چون رسمی‌بندی ورودی، سرینه حمام و

مواردی از این دست که قبلاً وجود نداشته و در روند حفاظت باغ بدان اضافه شده است نیز باید گفت این اقدامات در حوزه بهسازی قابل دسته‌بندی هستند. چرا که یک تکمیل سبکی به شمار می‌روند و به ارتقاء و بهتر شدن کیفیت فضاهای باغ کمک می‌کنند. بهسازی ورودی اصلی باغ از جمله این اقدامات به شمار می‌رود. در این خصوص شاید اختلاف نظر زیاد باشد و عده‌ای انجام این مداخلات تکمیلی را صحیح ندانند به هر حال آنچه در انجام این مداخلات محرز است نگه داشتن حد تعادل و پرهیز از زیاده‌روی و کارهای بازاری و سلیقه‌ای خارج از سبک اصیل بنا است.

چون مرمت، اعاده وضعیت اصیل بنا تلقی می‌شود، بنابراین اقدامات حوزه بهسازی که متضمن رفع عوامل مخل، حفظ و استواری و تا حدی بازگرداندن چهره اصیل بنا هستند، در زمره اقدامات مرمتی محسوب میشوند. حتی در خصوص فضای سبز و نظام آبیاری، با تعریفی که از بهسازی ارائه شد، بازگرداندن فضای سبز و نظام آبیاری نامناسب باغ به وضعیت قبلی نیز در زمره اقدامات بهسازی محسوب می‌شود.

بازسازی

بازسازی به معنای دوباره‌سازی آنچه که قبلاً بوده، است. بازسازی نیز متوجه کالبد می‌باشد، اما کالبدی که به واسطه آسیب عوامل مخل، شاکله و کلیت آن از بین رفته است. تفاوت بازسازی با اقدامات دسته قبل در این است که در بازسازی، کلیت عنصر یا عناصری از بنا تخریب شده و در حین روند بازسازی، مطابق طرح قبلی دوباره ساخته می‌شود. در واقع بازسازی نیز مانند مرمت اعاده وضعیت فرسوده کالبد قدیم است که ساختار خود را در گذر زمان از دست داده است. در مقابل ساختار بخشی از معماری که مورد بهسازی قرار می‌گیرد هنوز سالم باقی مانده و خوانا است.

بازسازی پله فرسوده تالار کوشک از جمله این اقدامات است. بازسازی اتاق شکم دریده جبهه شرقی کوشک که در اثر دخل و تصرفات معاصر شاکله فضایی آن دستخوش تغییر شده بود، از این جمله به شمار می‌رود. بازسازی به واسطه اینکه خوشبختانه شاکله اکثر بخش‌های مجموعه آسیب عمده ندیده بود، نسبت به دو گونه دیگر اقدامات حفاظتی، در سطح محدودتری انجام گرفته است.

تصویر شماره ۷: سردر ورودی باغ قبل و بعد از مرمت (مداخلات دوره اخیر سردر را از وضعیت اصیل آن خارج ساخته بود)

نوسازی

نوسازی به معنای ساختن عنصر یا عناصری است که تاکنون وجود نداشته‌اند. این اقدام متوجه جریان تغییر کاربری در بنا و پوشش کاستی‌های بنا در جهت پاسخ به نیازهای کالبدی کاربری جدید است. چون احیاء، اعطاء کاربری به کالبدی تاریخی تلقی می‌شود، بنابراین اقدامات حوزه نوسازی که متضمن ایجاد فرصت به منظور برقراری دوباره کاربری خاصی در بنا هستند، در زمره اقدامات حوزه احیاء محسوب می‌شوند. طبیعی است، نوع کاربری موردنظر در نوع اقدامات نوسازی بسیار تأثیرگذار است حال آنکه در دو مورد قبلی این میزان رابطه میان کاربری جدید و اقدامات مرمتی کمتر است. به عبارتی نوسازی در ربط مستقیم با کاربری جدید صورت می‌گیرد.

نوسازی به دو دلیل از اقدامات جدی حوزه حفاظت از بناهای تاریخی محسوب می‌شود. نخست به دلیل اینکه امکان بازگرداندن حیات دوباره به بنا میسر می‌شود و این بهترین شکل حفاظت یک بنا است. دوم به آن دلیل که معمولاً کاربری‌های جدید با حجم بالاتر کاربری مستلزم فضاهایی هستند که در ظرفیت بنای تاریخی نمی‌گنجد، نوسازی این اجازه را می‌دهد که بر بنا، بار افزوده‌ای تحمیل نشود.

نوسازی در باغ خان دو بخش را شامل می‌شود. نخست احداث عناصری جزئی و الحاقی به کالبد تاریخی که آن را مهیای پذیرش کاربری جدید می‌کند؛ مانند ساخت سرویس و آشپزخانه در اتاق‌های شکم دریده کوشک برای تبدیل به سوئیت‌های اقامتی. دوم احداث ابنیه‌ای که آن بخش از نیازهای کارکردی را که بنای تاریخی قابلیت پاسخگویی مناسب بدان‌ها را ندارد و یا در صورت اختصاص بدان کارکرد احتمال آسیب بنا می‌رود را در چارچوب ضوابط تعریف شده پاسخ می‌دهد؛ مانند احداث رستوران و سرویس‌های عمومی در بخش‌هایی از باغ.

تجهیز

برای آنکه مجموعه بناها و محوطه دارای کارکرد شوند، در نهایت و پس از انجام عملیات ساختمانی، تجهیزاتی لازم است. این تجهیزات در واقع ابزار و وسایل زندگی در بنا برای کاربران هستند. این تجهیزات طیف وسیعی از لوازم از مبلمان و یراق آلات گرفته تا پرده‌ها و منابع نور و... را شامل می‌شوند. آنچه که به اجمال می‌توان در خصوص تجهیز در این پروژه ذکر کرد آن است که در تجهیز فضاها، چه انتخاب و خرید لوازم آماده در بازار و چه طراحی و ساخت آن‌ها، دو مؤلفه اساسی در نظر گرفته شده است. نخست جنس و ماهیت فضایی ابنیه و محوطه باغ و سبک و سیاق معماری آن‌ها و دوم نیازهای کاربری جدیدی که قرار است برای هر یک از فضاها در نظر گرفته شود. مبلمان و تجهیزات مورد نیاز هر فضا بر اساس دو مؤلفه فوق طراحی شده است.

تصویر شماره ۸: فضای سبز باغ در طی عملیات حفاظت، احیاء شد

تصویر شماره ۹: بازسازی پله‌های تالار

گونه‌بندی اقدامات	مصادیق هر گونه از اقدامات در مجموعه ابنیه باغ	گونه‌بندی اقدامات
مرمت	استحکام بخشی سازه تعمیر و ترمیم عناصر فرسوده	بهسازی سازه ای بنا و تقویت ایستایی عناصر کالبدی
	حذف الحاقات و پاکسازی دخل و تصرفات بی ارزش افزودن تزئیناتی متناسب با سبک و دوره بنا (مانند رسمی بندی، مقرنس، کاشیکاری و...)	بهسازی بصری و زیباشناختی (کیفیت بخشی به فضاها)
		بهسازی فضای سبز، پوشش گیاهی و نظام آبیاری باغ
مرمت		دوباره سازی عناصر از دست رفته کالبد
احیاء	احداث بخشهای جدید برای پاسخ به کمبودهای تحقق کاربری در نظر گرفته شده	ساخت ابنیه جدید
	تفصیر بخش‌های قدیمی به منظور ایجاد امکان تحقق کاربری جدید	ساخت و الحاق عناصری به بخش‌های تاریخی
احیاء		نصب بازشوها، پنجره‌ها، نرده‌ها، وسایل روشنایی، چیدمان مبلمان و ...

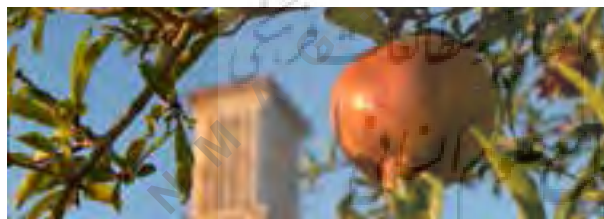

تصویر شماره ۱۰: رستوران از بناهای نوسازی شده در باغ می باشد.

تصویر شماره ۱۱: فضای داخلی یکی از شکم دریده های کوشک که به اتاق اقامت مهمانان تبدیل شده است.

تصویر شماره ۱۲: امروز باغ زنده است و این مهمترین رسالت طرح حفاظت، محقق شده است.

هم اکنون باغ زنده است و در حال زندگی. به عنوان یک بنای عمومی روزانه مخاطبانی از مردم به آن مراجعه می کنند و کارکرد های مختلف اقامتی، تفریحی و پذیرایی در آن برقرار است؛ همانند گذشته که همین کارکردها در باغ برقرار بوده است اما این بار در مقیاسی عمومی این کارکردها محقق می شود. فعالیت مجدد مجموعه، حفظ، نگهداری، سرآوری مرتب و انجام تعمیرات لازم را از سوی متولیان آن در پیداشته و اساساً متولی با توجه به انتفاع معنوی و مادی که می برد دلگرم و مشتاق این اقدامات را انجام می دهد. این مهم ترین هدفی بود که طرح حفاظت دنبال می کرد، بدین معنی که بنا به مرتبه؛ تعامل سه سویه میان بنا، متولیان آن و جامعه به نحویکه هر یک بخشی از نیازهای دیگری را به صورتی پایدار در طول زمان پاسخگو خواهد بود. ■

جمع بندی

ایده اصلی در حفظ بناهای تاریخی، البته آنهایی که جنبه های منحصر به فرد قدمت و ندرت را ندارند، استفاده مجدد و قرار دادن آن ها در چرخه حیات و زندگی مجدد است. یعنی کاری با آن ها کرد و اتفاقی را برایشان رقم زد که دوباره محل رجوع مردم و محل پاسخگویی به بخشی از نیازهای جامعه، البته با رعایت شئون بنا، باشند. این ایده، گفتمان امروز حفاظت از عموم بناها می باشد.

در حفاظت از باغ تاریخی خان یزد نیز این ایده پیگیری و سعی شد در قالب اقدامات متنوع حفاظتی محقق گردد. در مجموع کلیه اقدامات حفاظتی باغ را می توان در چهار گروه عمده، بهسازی، بازسازی، نوسازی و تجهیز دسته بندی کرد که به مصادیق هر یک از آن ها اشاره شد. این اقدامات با هدف مرمت باغ یعنی اعاده وضعیت اصیل کالبدی مجموعه و همینطور احیاء آن به معنای قرار دادن بنا در چرخه زندگی اجتماعی، صورت پذیرفت. این اقدامات هر یک وجه یا جوهی از شاکله کالبدی-کارکردی بنا را مورد توجه قرار دادند و در کل باغ را سرحال و قیامی مهیای هرآن چیزی کردند که اساساً برای همان ساخته شده بود.